

את בנו **בי רב חנינא** עם בת ר' חנינא.

אמר ליה ר' חנינא לרבינא: סבר ליה מר למכתב כתובה לארבעה יום? האם ברצונך לכתוב את הכתובה [היינו לקיים את הנישואין] בעוד ארבעה ימים?

אמר ליה: אין — כן. כי מטא כשהגיע לארבעה יום — נטר נתעכב עד ארבעה ימים אחרינא אחרים, ובכך איעכב התעכבו הנישואין עד שבעה יומי בתר אחרי הוא יומא דתבעוה להנשא⁽³⁷⁾.

אמר ליה ר' חנינא לרבינא: מאי האי מדוע התעכבת?

אמר ליה: וכי לא סבר לה מר להא דרבא, דאמר רבא: תבעוה לינשא ונתפייסה — צריכה לישב שבעה נקיים.

אמר ליה: אימר דאמר רבא — בגדולה דקחזיא דמא שראתה דם אבל בקטנה דלא

חזיא דמא — מי אמר?

אמר ליה: בפירוש אמר רבא: לא שניא גדולה לא שניא קטנה.

גדולה טעמא מאי — חוששים שראתה — משום דמחמדא חימוד הנישואין, קטנה נמי מחמדא חומדת.

הסוגיא הבאה עוסקת בענין הטבילה, ונשנו בה הדינים המיוחדים לצורת הטבילה של נדה וזבה.

עזרא ובית דינו הם שתיקנו שתהא אשה נדה חופפת לפני טבילתה. כי מדין תורה אינה צריכה לחפוף שערותיה אלא דיה שתעיין בהן אם אין בשערות דבר החוצץ בטבילה. [בבא קמא פב א וברש"י שם].

אמר רבא: אשה הצריכה לטבול לטהרתה ב-10 — לא תחוף⁽³⁸⁾ את ראשה לא בנתר ולא

כתב הרשב"א שאם תבעוה להנשא בעוד י"ב חודש ונתפייסה אין מונים שבעה ימים מעכשיו לפי שזמן הנשואים רחוק, אלא מונים מהזמן שמתחילה להכין צרכי החופה והסעודה.

נחלקו הראשונים בדין "תבעוה להנשא", אם צריכה הפסק טהרה, ובדיקות בזמן שבעת הנקיים. דעת הרשב"א שאינה צריכה הפסק טהרה ובדיקות, מאחר שאין אנו מחזיקים שראתה מחמת החימוד אלא טיפה אחת. ממילא אין היא צריכה בדיקה, וחזקה שהפסיקה לראות ביום זה ובימים שלאחריו.

ואולם דעת הראב"ד והרמב"ן ש"הפסק טהרה" אינה צריכה, ואולם צריכה בדיקות בשבעה נקיים.

38. לדעת רבינו תם [בתוס' ד"ה אם] והרמב"ן והרשב"א תקנת עזרא היתה לחפוף כל מקום

מכל מקום צריכה שבעה נקיים. ואולם דעת הרא"ש שדין "תבעוה להנשא צריכה שבעה נקיים" נהג אף קודם חומרא דרבי זירא, והטעם שצריכה שבעה נקיים משום שכלל שמתקרב מועד הנישואין יש לחוש שמא מתוך ש"ליבה הומה ומשתאה" תראה "דם חימוד".

37. כן הוכיח המהרש"א מדברי רש"י [ד"ה איעכב] שמיום שנתפייסה להנשא נתעכב שבעה ימים. ואולם המרדכי והמהרש"ל פירשו ששאלת רבי חנינא לרבינא היתה האם בכונתו לכתוב כתובה ליום הרביעי שבשבוע [כתקנת חז"ל הקדומה שבתולה נשאת ליום הרביעי, כתובות ב'] ורבינא התעכב ליום רביעי שלאחר מכן, ולפי פירוש זה נמצא שהתעכב שבעה ימים מהיום שנקבע להנשא, ולא מהיום שנתפייסה. ואולם אף שצריכה ז' ימים מיום שנתפייסה

בחול⁽³⁹⁾.

בנתר לא תחוף — משום דמקטף, שמחתך את השיער ונשארות חתיכות השיער כשהן מסובכות בשיער בשעת הטבילה וחוצצות. ובחול נמי לא תחוף משום דמסריך, שמסבך את השערות ואין המים נכנסין לתוכן.

ואמר אמימר משמיה דרבא: אשה לא תחוף אלא בחמין, אבל לא בצונן, ואפילו בחמי חמה, בחמין שהוחמו בחמה בלבד.

ומסבירה הגמרא: צונן מאי טעמא לא — משום דקרירי שקרים הם, ומשרו מזייא מקשים את השיער, ואין הלכלוך שבהם עובר.

ואמר רבא: לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מריחה לפני טבילתה את בית קמטיה⁽⁴⁰⁾ במים.

ומקשה הגמרא: מיתיבי: בית הקמטים ובית

הסתרים אינן צריכין לביאת מים בשעת הטבילה ואם כן מדוע צריכה להסיר החציצה משם קודם טבילתה?

מתרצת הגמרא: נהי דביאת מים בפועל לא בעינן שם. אבל שיהיה אותו המקום נקי עד שיהיה "מקום הראוי לביאת מים" — בעינן⁽⁴¹⁾.

כדרכי זירא. דאמר רבי זירא: אין מביאים מנחה של למעלה משישים עשרונים בכלי אחד משום שאי אפשר לבלול היטב את הקמח ואת השמן כשהם למעלה משישים עשרונים, בכלי אחד, ומתנאי המנחה שתהא "בלולה".

וכשמביא בכלי שאינו גדול משישים עשרונים כשירה המנחה אף אם לא יבלול את הקמח בשמן. כי:

כל הראוי לבילה — אין בילה מעכבת בו.

מבחוץ אף כל מבחוץ. למעט בית הסתרים ובית הקמטים שאינם מבחוץ, והוסיפה הגמרא שם שמכל מקום ראוי לביאת מים צריך, כדברי רבי זירא, וכמובא בסוגייתנו.

ובתוס' בסוגייתנו, [ושם, בקידושין] מבואר שדין זה שצריך ראוי לביאת מים הוא מדאורייתא ממשמעות הפסוק ורחץ את כל בשרו. שצריך על כל פנים שיהא המקום ראוי. ואולם הרמב"ן והריטב"א בחידושי למסכת קידושין [וכ"ה ברשב"א שם] כתבו שצריך ראוי לביאת מים מדרבנן [ובטעם הדבר כתב הרשב"א משום שהלשון והשיניים פעמים שהם מגולין ולפיכך גזרו בהם, ועיי"ש בריטב"א מש"כ בזה] [ובסדרי טהרה קפ"ח כ"ג דן היאך אפשר שדין זה מדאורייתא והלא כל בית הסתרים והקמטים שבגוף אינו אלא מיעוט הגוף

שער שבגוף [ועייין פרישה קצ"ט סק"ד] ואולם דעת ר' שמעיה בשם רש"י שתקנת עזרא היתה שצריכה אשה לחפוף כל גופה. ומכל מקום כתבו התוס' שנהגו כל הנשים לחפוף כל הגוף, וכן הלכה.

39. כן הגרסא לפנינו וכן גירסת בה"ג, והאור זרוע, ואולם גירסת הערוך והרי"ף והרא"ש ולא ב"אהל", [ועייין ערוך ערך אהל שהוא מן עשב].

40. מקומות הנסתרים מחמת הקמטים כגון בית השחי.

41. במסכת קידושין [כה א] דורשת הגמרא "ורחץ את כל בשרו במים" — מה בשרו

אבל, ושאינן ראוי לביילה — ביילה מעכבת בו⁽⁴²⁾.

אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק: מעשה בשפחתו של רבי שטבלה ועלתה, ונמצא לה עצם חוצץ בין שיניה, והצריכה רבי טבילה אחרת והיינו משום שלא היה "בין שיניה" ראוי לביאת מים.

ואמר רבא: טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ⁽⁴³⁾, אם סמוך לחפיפה טבלה — אינה צריכה לחשוש שהיתה בה החציצה בשעת הטבילה. ולכן אינה חייבת לחוף ולטבול, ואם לאו, שלא חפפה סמוך לטבילה — צריכה לחוף ולטבול.

איכא דאמרי: אם באותו יום שהפפה טבלה — אינה צריכה לחוף ולטבול.

ואם לאו — צריכה לחוף ולטבול.

מאי בינייהו מהו ההבדל להלכה שבין שני הלשונות?

איכא בינייהו: א. למסמך לחפיפה טבילה, ללישנא קמא חייבת לסמוך וללישנא בתרא אינה חייבת⁽⁴⁴⁾ [ובלבד שיהיו החפיפה והטבילה באותו היום].

ב. אם רשאית למיחף לחפוף ביממא, ולמטבל בליילא שאחריה, כשהוי סמוך אך לא הוי באותו יום. שלפי לישנא בתרא בעינן באותו יום עצמו.

אמר רבא: אשה לא תעמוד על גבי כלי חרס ותטבול.

סבר רב כהנא למימר: טעמא מאי — משום גזירת מרחצאות. שאסור לטבול במקום שיש אצטבאות על גבי אדמה ויושבים עליהן, שמא יבואו לטבול במרחצאות שיש בהן איצטבאות של חרס⁽⁴⁵⁾, ומרחצאות אלו פסולות לטבילה.

הא לטבול בעמידה על גבי סילתא, בקעת עץ עבה⁽⁴⁶⁾ — שפיר דמי מותר, משום שאין בקעת עץ דומה לאיצטבאות של אדמה.

ואינו חוצץ מדאורייתא עיי' ש].

42. והיינו, שפירוש הכתוב "מנחה בלולה" היא שלכתחילה צריך לבלול, ואולם בדיעבד אין פוסל אם לא בלל, ומאחר שהדין לכתחילה שיבלול אם הביא לכתחילה שאינה ראויה לבלול פסולה ואפילו בדיעבד. [תוס'].

43. מבואר שאם לא נמצא עליה דבר חוצץ טהורה ואף על פי שלא טבלה סמוך לחפיפה. וכתב הרשב"א שזהו בתנאי שבזמן שבנתיים לא התעסקה בדברים החוצצים או שחזרה ועיינה סמוך לטבילה שאין בגופה חציצה. והוסיף שהטעם שבנמצא עליה דבר חוצץ לא עלתה לה טבילה ואפילו שעיינה קודם [בגוונא שלא חפפה

סמוך לטבילה] משום שחוששים שמא לא עיינה יפה יפה.

44. כן משמע ברש"י וכן כתב הרז"ה והרשב"א ואולם התוס' [וכ"ה הרא"ש בתוספתא] פירשו שהכוונה של הגמרא היא לגבי "דיעבד", אם נמצא חציצה ואולם לכתחילה צריך סמוך לטבילה, [עיי' בסוגיא לקמן ס"ח י].

45. כן פרש"י, ואולם התוס' בסוגייתנו פירשו ששייך "גזירת מרחצאות" דוקא בכלי חרס הרגיל להיות מצוי במרחץ לצורך מים חמים.

46. כן פרש"י והראשונים, והרמב"ם פ"י סילתא, סל. ועיי' בהערה 47.

אמר ליה רב חנן מנהרדעא: התם, בהא דאמר רבא שאשה לא תעמוד על גבי כלי חרס ותטבול, אין הטעם משום "גזירת מרחצאות אלא טעמא מאי — משום דבעית, שהיא חוששת שמא תיפול ולכן אינה טובלת כראוי. ואם כך, כשעומדת בשעת טבילה על סילתא — נמי בעיתא — גם חוששת שמא תיפול ולפיכך אף בזה אסור⁽⁴⁷⁾.

אמר רב שמואל בר רב יצחק: אשה לא תטבול בנמל, משום שיש בו טיט החוצץ⁽⁴⁸⁾.

א-טו

ואע"ג דהשתא ליכא טיט — אימר ברדיוני בשעה שמשכשכת ברגליה נפל הטיט וחצץ.

יש הבדל בין טבילה במעין של מים הנובעים מהארץ ובין טבילה במי גשמים מכונסים.

המעין מטהר אפילו בשעה שמימיו זורמים. ואילו המקוה מטהר רק כשהמים המכונסים עומדים במקומם.

מי הנהרות מעורבים ממים שנובעים

ובבית יוסף [קצ"ח] דן כדעת הרמב"ם לגבי הטובלת במקום שיש לחוש לביעותותא אם — עלתה לה טבילה או לא עיי"ש.

והר"ש בפירושו למשנה במקואות [שם] כתב לחלק בין הטובלת על כלים הקבועים בקרקע שבזה גזרו חז"ל שמא יבואו לטבול בהם מחוץ למקוה [כגזירת מרחצאות] לבין הטובלת מעל גבי כלי תלוש הנמצא בתוך המקוה שבזה לא גזרו. [וע"ע בבית יוסף שם מה שכתב לבאר בשיטת הרא"ש והרמב"ם שסתמו ולא ביארו את החילוק שבין סוגייתנו לבין דברי המשנה במקואות ועכ"פ מדברי הרמב"ם שפירש סילתא — סל — מוכח שלא סובר הוא כדעת הראב"ד שהוא סל מקבל טומאה הוא. וע"ע בבאור הגר"א שם ס"ק ל"א ובחזון איש יו"ד קכ"ט ב].

48. כך פרש"י, והרא"ש [הל' מקואות סימן ל"ג] הקשה על פירוש זה שאחר שהקדימו רגליה לגעת במים קודם שנטבעו בטיט שבקרקע הנמל לא הוי חציצה מפני שלחלוחית המים שתחת הטיט מחוברת למים שבחוץ ואין הטיט חוצץ, וכיוצא בזה שנינו במסכת מקואות [פ"ז]

47. הראב"ד [בעלי הנפש, שער הטבילה] כתב שאף למסקנת הגמרא סוברים אנו שגזרו חז"ל שלא לטבול מעל הכלים משום "גזירת מרחצאות", אלא שסוגייתנו מדברת באופן שטבל מעל כלי חרס הפוך, אשר אינו מקבל טומאה אלא דרך אירור, ובקעת — אשר איננה מקבלת טומאה כלל, ולפיכך לא גזרו בהם משום שהעמידו חז"ל את גזירתם על "סתם כלים" אשר מקבלים טומאה.

והוכיח הראב"ד את שיטתו מדברי המשנה במקואות [פ"ה מ"ב] מעיין שהעבירו על גבי כלים או על גבי ספסל... רבי יוסי אומר הרי הוא כמקוה ובלבד שלא יטביל על גבי ספסל", מוכח שגזרו חז"ל לאסור להטביל מעל גבי כלים, והוסיף הראב"ד וכתב שאין לפרש אף את המשנה משום "ביעותותא" כמסקנת סוגייתנו משום ששם אין מדובר בטבילת אדם אלא בטבילת כלים ולא שייך בזה "ביעותותא".

עוד מתבאר מדברי הראב"ד שם שאילו טעם האיסור הוא משום ד"חוששין לביעותותא" אם עברה וטבלה — בדיעבד עלתה לה טבילה, ואילו טעם האיסור הוא "גזירת מרחצאות" — אף בדיעבד לא עלתה לה טבילה.